

Stoletnica upornika z razlogom

Gašper Blažič, foto: Matic Štojs, arhiv Demokracije

Pisatelj Boris Pahor je nedvomno najbolj prepoznaven in tudi najstarejši še živeči slovenski literat. V ponedeljek, 26. avgusta, je dopolnil sto let. Častitljiva obletnica ima še poseben pomen, saj je Pahor simbol upora proti totalitarizmu.

Rojeni Tržačan se je namreč v svojem življenju soočil z vsemi tremi totalitarnimi ideologijami dvajsetega stoletja: fašizmom, nacizmom in komunizmom. Preživel je fašistično preganjanje Slovencev, prisilno bivanje v nacističnem taborišču in nato še komunistično preganjanje zaradi objave intervjuja z Edvardom Kocbekom, v katerem je ta javno razkril in obsodil povojne poboje. Sicer pa Boris Pahor nesmrtno ostaja povezan s Trstom in hkrati po mnenju Draga Jančarja tudi »uporni človek« (kot nosi

naslov znano književno delo, pod katerega se je podpisal francoski pisatelj Albert Camus), saj nikomur ni uspelo, da bi ga zlomil.

Soočenje s fašizmom Rodil se je 26. avgusta 1913 v slovenski družini v Trstu, še v času v Avstro-Ogrske, na pragu prve svetovne vojne in tudi prehoda v drugo državo. Z razpadom Avstro-Ogrske se je namreč začela nova resničnost za večnacionalni Trst, ki je postal del Italije, kar je še danes. S tem se je v Trstu začelo tudi preganjanje vsega, kar

je dišalo po slovenstvu. Na sedemletnega dečka Borisa Pahorja je velik vtis naredil fašistični požig Narodnega doma v Trstu leta 1920 pa tudi dejstvo, da je njegov oče izgubil zaposlitev. Kot dvajsetletnik je doživel tudi izgubo

pravice do rabe maternega jezika v javnosti. V svoji mladosti se je vključil v antifašistično gibanje in sodeloval s tigrovci. V času druge svetovne vojne je bil najprej mobiliziran kot italijanski vojak v Libiji. Po zlomu fašistične Italije se je vključil v NOB, pri tem pa so ga aretirali in poslali v nemško taborišče. Pravzaprav so ga ves čas selili iz enega taborišča

Leta 1920 so fašisti požgali Narodni dom v Trstu, kar je močno vplivalo na tedaj sedemletnega Borisa Pahorja.

v drugega – najprej je bil deportiran v Natzweiler-Struthof, kasneje so ga prestavili v Markirch, Dachau, Mittelbau-Doro, Harzungen in Bergen-Belsen, kjer so ga 15. aprila 1945 osvobodili. Leta 1952 se je poročil z Radoslavo Premrl, sestro slovenskega narodnega heroja Janka Premrla Vojka (umrla je leta 2010). Politično gledano tudi po vojni ni imel miru; v bitki za razmejitev med Jugoslavijo in Italijo je Trst znova pripadel Italiji, tamkajšnji Slovenci pa so se morali še naprej boriti za priznanje narodnostnih pravic. Pahor je bil vseskozi kritičen do tega, da je nova oblast pometala zgodovino fašizma pod preprogo, ob tem pa je bil kritičen tudi do enopartijskega režima v Jugoslaviji. Zato je leta 1966 s somišljeniki ustanovil revijo Zaliv. Prav v okviru omenjene revije sta leta 1975 z Alojzom Rebulo izdala posebno brošuro z naslovom Edvard Kocbek: pričevalec našega časa. V njej sta objavila intervju s Kocbekom, ki je spregovoril o poboju 11.000 slovenskih domobrancev, ki so jih Britanci vrnili Jugoslaviji, in ga obsodil. Brošura je v Jugoslaviji dvignila veliko prahu, Pahorju pa je bilo vse do leta 1979 prepovedano vstopiti v državo. Ob tem velja spomniti, da so komunisti Pahorju tudi zamerili, češ, domobranci so ga aretirali in izročili Nemcem (ti so ga poslali v nacistično taborišče), sedaj pa jim dela uslugo z objavo intervjuja s Kocbekom.

Nezaželen v Ljubljani? Vsi ti dogodki so seveda pustili neizbrisani pečat v Pahorjevi literaturi. Požig Narodnega doma je opisal v knjigah Grmada v pristanu in Trg Oberdan; svoje taboriščne izkušnje je strnil v romanu Nekropola (1967), svojo izkušnjo z življenjem v zakonski zvezi pa v Knjigi o Radi, ki je izšla lani. Omeniti velja še romane, kot so Mesto v zalivu, Vila ob jezeru in Parnik trobi nji. Statistika omenja 12 romanov in 30 drugih del. Mnoge Pahorjeve knjige so bile prevedene v številne tuje jezike. Za svoja literarna dela je prejel vrsto nagrad, med drugim Prešernovo pa tudi francoski red legije časti, in postal

Srečanje dveh Pahorjev – pisatelja Borisa in predsednika Boruta

častni meščan Maribora. Odklonil pa je tržaško nagrado za vlogo na kulturnem področju, saj v utemeljitvi ni bilo omenjeno njegovo nasprotovanje fašizmu. Tako je sprva iz zelo podobnih razlogov odklonil, da bi postal častni meščan Trsta. To je postal šele pred kratkim. Odklonil je tudi, da bi postal častni meščan Ljubljane, saj se je prestolnica po njegovih besedah po prvi svetovni vojni do slovenske Primorske obnašala mačehovsko. A če dobro pomislimo, pri ljubljanskih oblasteh doslej niti ni bilo interesa, da bi Borisu Pahorju podelili ta naziv, saj je župan Zoran Janković s svojimi sodelavci ta naziv prek svojih ljudi na ljubljanski mestni občini podeljeval predvsem ideološkim somišljenikom, kot je denimo Janez Stanovnik, predlog, da bi Boris Pahor postal častni meščan Ljubljane, pa se Jankoviću doslej ni zdel dovolj utemeljen (to je bilo leta 2010, ko se je Boštjan Cizelj iz SDS umaknil iz

komisije za priznanja na MOL). Zato je sporno, da se skuša Janković vplesti v praznovanje stoletnice uglednega pisatelja.

Zavezan slovenstvu Pahor, ki so ga pred časom predlagali za Nobelovo nagrado, je tako z literarnim ustvarjanjem kot javno izraženo politično držo zagotovo pustil velik pečat v slovenski družbi. V italijanskem političnem prostoru se uvršča bolj na levico kot na desnico, kar pravzaprav ni presenetljivo, saj tudi stranka Slovenska skupnost sodeluje z levosredinskimi italijanskimi demokrati. V slovenskem političnem kontekstu pa ga je težko umestiti. Kritičen je do vseh politikov, čeprav je tudi res, da je letos protestno izstopil iz

Ime Borisa Pahorja, zavednega Slovenca in nasprotnika totalitarnih ideologij, še danes ostaja neločljivo povezano s Trstom.

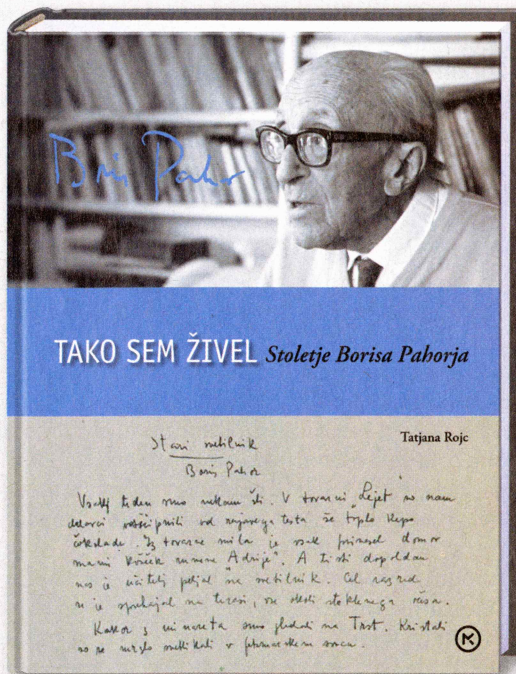
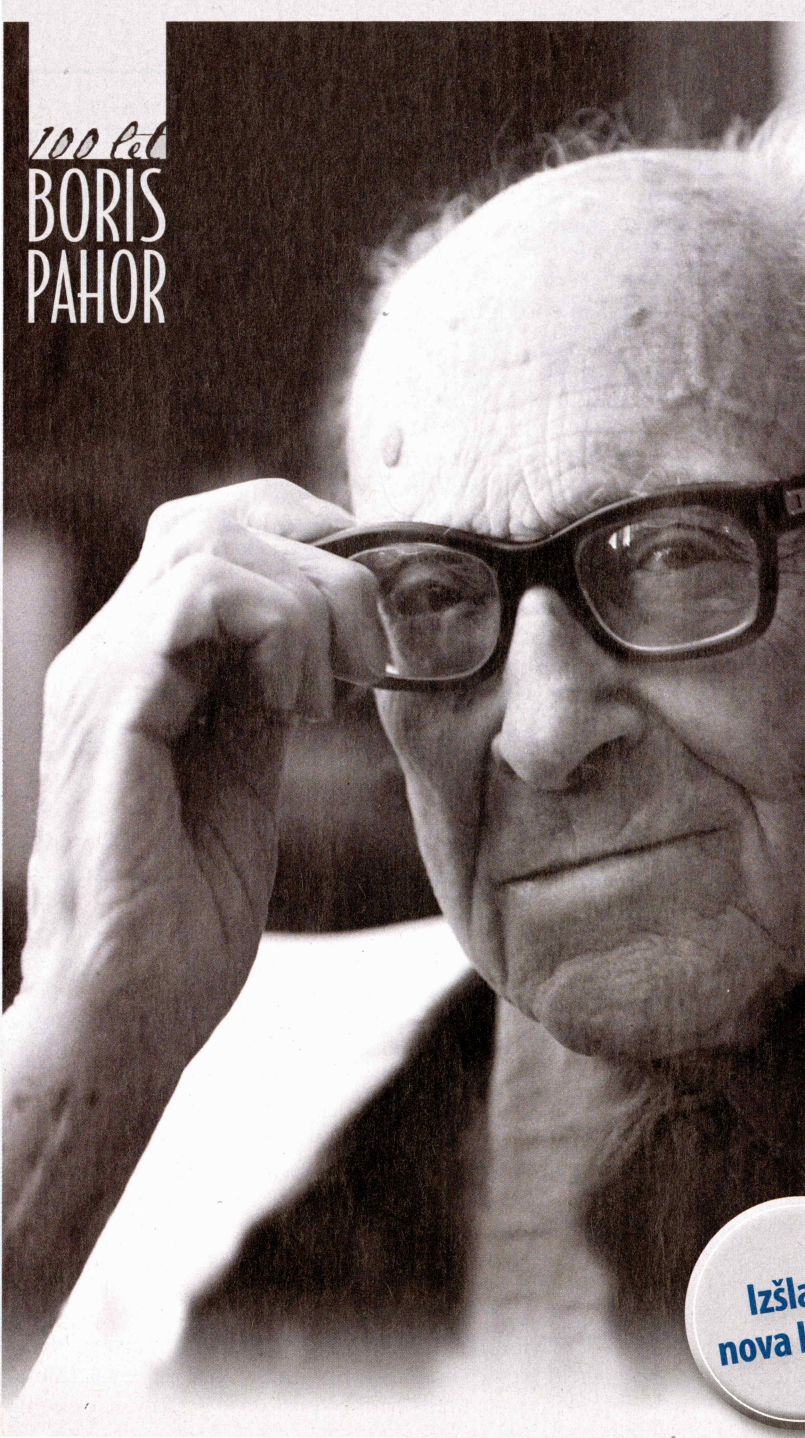
združenja PEN, ko so iz njega izključili Janeza Janšo (nekateri so mu to potezo zelo zamerili). Zdi pa se, da Boris Pahor ostaja nekakšna stična točka vseh Slovencev ne glede na ideološko opredelitev, in to ne samo zaradi odpora zoper vse totalitarizme (v verskem pogledu se verjetno uvršča bolj med agnostike), pač pa tudi zaradi svoje močne zavezanosti slovenstvu in slovenski identiteti. Morda je tudi zato kdaj sprožil ogorčenje v slovenskih tranzicijsko-levičarskih krogih, npr. z nasprotovanjem arbitražnemu sporazumu s Hrvaško, s predlogom za spremembo slovenske himne in z nasprotovanjem izvolitvi priseljenega temnopoltega Petra Bosmana za piranskega župana. Ne glede na vse pa ostaja še naprej branilec ogroženih jezikov in ogroženih kultur. Zagotovo bo Boris Pahor osrednja osebnost tudi na slovesnosti ob dnevu spomina na žrtve totalitarnih režimov – dan spomina je sicer 23. avgust, ob obletnici pakta med nacistično Nemčijo in stalinistično Sovjetsko zvezo, slovesnost, ki jo organizira Študijski center za narodno spravo, pa bo letos teden dni kasneje, in sicer v petek, 30. avgusta, v Kobaridu. Tam bo Pahor, znan kot »upornik z razlogom«, nastopil kot osrednji slavnostni govornik. Pisateljevo 100-letnico so proslavili 26. avgusta v Ljubljani s predstavitvijo knjige Tako sem živel avtorice Tatjane Rojc, z odprtjem razstave v Informacijskem središču SNG Opera in balet Ljubljana in osrednjo slovesnostjo 26. avgusta v prostorih Opere. Slovesnost sta prenašala nacionalni radio in televizija, jubilarita pa je na slavnostnem kosilu sprejel tudi pisatelj soimenjak po priimku, slovenski predsednik Borut Pahor. **D**

Radio Krka
106.6 MHz

Cankarjeva založba

Biografija stoletnika Borisa Pahorja z naslovom *Tako sem živel* je hkrati zgodba enega najburnejših stoletij v človeški zgodovini. Avtor se je s svojimi jasnimi stališči in z angažmajem vseskozi soočal z oblastmi in se znašel na najbolj nevralgičnih vozliščih, tako da potovanje z njim izrisuje skoraj celoten dvajseti vek. Ta bogato ilustrirana knjiga je tudi zgodba o Trstu na prelomu prejšnjega stoletja, o življenju ljudi, ki so se vanj priselili iz vaškega okolja in s ustvarili družino, o neprijaznih usodah Pahorjevih nacionalno zavednih prijateljev in seveda o njegovi lastni kalvariji po uničevalnih taboriščih tretjega rajha. Dr. Tatjana Rojc nam razgrinja dileme in odločitve mladeniča, po volji staršev zapisanega lemenatu, njegovo osamosvojitev in odločitev za pisateljski poklic, odpre nam pogled v Pahorjevo zasebno življenje, prve ljubezenske izkušnje in prva srečanja s kasnejšimi intelektualnimi somišljeniki in zavezniki. Sledimo mu skozi samotne ure pisanja nad kraško gostilno in odmevne spopade s slovensko politiko ter delovanje na mednarodnem prizorišču za pravice manjšinskih kultur, predvsem njihovih jezikov. Pisateljeva zbirka in javni arhivi so pripoved obogatili z dokumenti in fotografijami. Literarna zgodovinarica dr. Tatjana Rojc je v nizu pogovorov za slovenski program RAI v Trstu vodila pisatelja skozi pripoved o njegovem življenju. Zapis njegove osebne izpovedi je rdeča nit te knjige, dopolnjujejo jo avtoričini orisi tržaškega okolja in slovenske navzočnosti v nekdanj avstro-ogrskem in pozneje italijanskem pristaniškem mestu, zaokrožijo pa jo odlomki iz Pahorjevih literarnih del, ki avtobiografsko zvesto sledijo dogodkom iz njegove bogate preteklosti.

100 let
BORIS
PAHOR

TAKO SEM ŽIVEL

Pahorjeva izpoved, njegova avtobiografska proza in študija Tatjane Rojc skupaj s slikovnim gradivom osvetljujejo bogato pisateljevo življenje. Pričevanje dopolnjuje faksimile knjižice **Edvard Kocbek – pričevalec našega časa**, ki je leta 1975 spremenila pogled na zgodovino.

Obseg: 280 + 166

Format: 29,5 x 23,7 cm

Trda vezava

Cena: **44,96 EUR**

Izšla je
nova knjiga

